

Π.3.2.5 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Γ΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Θουκυδίδη, «Περικλέους Επιτάφιος» Β΄, 40

Τίτλος: «Πίσω από τη βιτρίνα»

Συγγραφή: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ

Εφαρμογή: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

«Πίσω από τη βιτρίνα»

Διδακτικό αντικείμενο: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γεν. Παιδείας

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Δημιουργία σεναρίου - Εφαρμογή σεναρίου

Β. Γ. Μαντζώρου

Χρονολογία δημιουργίας

Νοέμβριος 2012

Διδακτική / θεματική ενότητα

Θουκυδίδου Περικλέους Επιτάφιος κεφ.40

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά είδη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γενικής Παιδείας - Νεοελληνική γλώσσα.

Χώρος

Αίθουσα διδασκαλίας, σχολικό εργαστήριο.

Χρονική διάρκεια

±5 ώρες συνολικά (5 ώρες στο εργαστήριο).

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν σενάριο απαιτείται η συστηματική εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τις ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας αρχικά και κατόπιν με τη χρήση και αξιοποίηση των βασικών εργαλείων των ΤΠΕ (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, τεχνικές αναζήτησης στο διαδίκτυο) και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή (σχολικό εργαστήριο Η/Υ, φορητός η/υ, βιντεοπροβολέας, πρόσβαση στο διαδίκτυο). Επίσης, κρίνεται απαραίτητη η

καλή γνώση της αγγλικής τουλάχιστον από δύο μέλη των ομάδων, καθώς είναι αναγκαία η πρόσβαση σε ξενόγλωσσους πόρους.

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ενώ έχει ξεκινήσει ήδη ο Πελοποννησιακός πόλεμος η Αθηναϊκή δημοκρατία παρουσιάζεται από τον Περικλή ως η τέλεια κοινωνία. Πολιτικά ρεαλιστής ο Περικλής αναγνωρίζει πιθανώς πως μόνον η διαρκής επίδειξη -έμμεση ή άμεση- της πολεμικής ισχύος μπορεί να διατηρήσει το ηγεμονικό *status* των Αθηνών, καθώς οι αποκαλούμενοι σύμμαχοι δεν είναι πλέον οικειοθελώς στο πλευρό της Αθήνας. Η αύξηση της πολεμικής ισχύος είναι το μέσο, για να απολαμβάνει η πόλη ειρηνικά τον πλούτο της. Το παρόν σενάριο στηριζόμενο στο κεφ. 40 του Επιταφίου του Περικλή επιδιώκει να διεισδύσει στις ρωγμές της τέλει εικόνας της αθηναϊκής δημοκρατίας και να διερευνήσει τη ρητορική υπερβολή αυτού που ο Περικλής παρουσιάζει.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

«Ακόμα και αν από τον κόσμο της κλασικής Αθήνας δεν μας είχε σωθεί τίποτε άλλο, ούτε κείμενο, ούτε αρχιτεκτόνημα, ούτε γλυπτό, ούτε αγγείο, έξω από τον επιτάφιο λόγο που καταχωρίζει ο Θουκυδίδης στο δεύτερο βιβλίο της ιστορίας του, και μόνο οι λίγες αυτές σελίδες θα αρκούσαν να μας αποκαλύψουν σε πόσο ύψος είχε φτάσει ο αθηναϊκός πολιτισμός στο δεύτερο μισό του 5ου π.Χ. αιώνα να μας φανερώσουν ακόμα πόσο δυνατό ένιωθε ο Αθηναίος πολίτης τον δεσμό του με την πόλη του και πόσο καλά ήξερε τα δικαιώματά του και τις υποχρεώσεις του απέναντι σε αυτή. Αν υπάρχει ένα κείμενο που να δίνει το αληθινό νόημα της δημοκρατίας και του πατριωτισμού, αυτό είναι ο Επιτάφιος. Και κάτι άλλο: Ένας λόγος πανηγυρικός δεν έχει μοναδικό σκοπό να υμνήσει αυτά που έγιναν, αλλά και δείχνοντας αυτό που πρέπει να γίνει να φρονηματίσει τους σύγχρονους ακροατές, ουσιαστικά όμως όλον τον μεταγενέστερο κόσμο, όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με ένα «κτήμα ες αιεί», όπως η συγγραφή του Θουκυδίδη. Και είναι βέβαιο πως ο μεγάλος ιστορικός θέλησε

να υψώσει μπροστά στον άνθρωπο όλων των καιρών και τόπων ένα ιδανικό ζωής, που αξίζει να παλέψει κανείς να το πραγματώσει, και ας μην τον αφήνει η ωμή ζωή να το πραγματώσει απόλυτα». (Ι.Θ. Κακριδής, Ελλήνων λόγιοι, Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 173-179).

Ένα πραγματικό μάθημα δημοκρατίας, όπως ο Επιτάφιος του Περικλή, σύμφωνα με όσα καταγράφει πιο πάνω ο Ι. Θ. Κακριδής και, όπως συνηθίζουμε φιλόλογοι και μη να λέμε, έχει καταδικαστεί από το ωρολόγιο Πρόγραμμα διδασκαλίας σε ένα μονόωρο εβδομαδιαίως. Είναι γενικά παραδεκτό ότι παρατηρούνται ουσιαστικές ελλείψεις στη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών, οι οποίες τους δυσκολεύουν εξαιρετικά στην κατανόηση των κειμένων. Το αποτέλεσμα είναι καθηγητές και μαθητές να καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες, ανεπιτυχώς τις περισσότερες φορές, να συνταιριάξουν το κείμενο, τη μετάφραση και την ερμηνεία του με τη διδασκαλία των γλωσσικών και συντακτικών φαινομένων. Στην περίπτωση αυτή δεν ικανοποιείται κανένας από τους σκοπούς του προγράμματος για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών. Ούτε η αρχαία γλώσσα κατακτάται στον προσδοκώμενο βαθμό ούτε η ανθρωπιστική παιδεία υπηρετείται ουσιαστικά. Πολύ περισσότερο, όταν το προς διδασχή κείμενο είναι ο Επιτάφιος του Περικλή, όπου και η γλωσσική προσπέλαση και η ενασχόληση με τον κόσμο και τις ιδέες του κειμένου προσκρούουν σε ορισμένες από τις παθογένειες του σύγχρονου Ελληνικού Λυκείου. Εκτός από αυτό προορίζεται για τη Γ΄ Λυκείου, τάξη στην οποία όποιο μάθημα δεν περιλαμβάνεται στον στενό πυρήνα των κατευθύνσεων αντιμετωπίζει την πλήρη αδιαφορία των μαθητών. Επιπρόσθετα, το αρχαίο κείμενο προσεγγίζεται δύσκολα από τους μαθητές που δεν ακολουθούν τη θεωρητική κατεύθυνση, καθώς το αντιμετωπίζουν με αρνητισμό κι ορισμένες φορές, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, ως ξένη γλώσσα.

Για τον λόγο αυτό απαιτείται ενός άλλου τύπου προσέγγιση που θα υπερβαίνει το κείμενο, θεωρώντας το περισσότερο ως αφορμή, αλλά και την παραδοσιακή διδασκαλία, υπακούοντας σε αρχές, οι οποίες ευνοούν την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Απαιτούνται μέθοδοι που θα επιτρέψουν στους

μαθητές να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, να αναδειξουν τις ιδιαιτερότητές τους και να αναπτύξουν ποικίλες ερμηνείες για ό,τι αφορά τα συμφραζόμενα – αλλά και τα μη συμφραζόμενα – του μαθήματος. Οι παραπάνω αρχές όχι μόνο εμπλουτίζουν τους διδακτικούς χειρισμούς που αναπτύσσει ο εκπαιδευτικός στο μάθημα, αλλά μπορούν και να εμπλέξουν τους μαθητές σε μαθησιακές διαδικασίες που ξεπερνούν τον πληροφοριακό χαρακτήρα και τις στερεοτυπικές πρακτικές. Βοηθούν δηλαδή τους μαθητές να προσεγγίζουν πληροφορίες ή να αναπτύσσουν ιδέες, δεξιότητες, αξίες, συναισθήματα, τρόπους σκέψης και μέσα έκφρασης του εαυτού τους, με βάση τη σύγχρονη εκπαιδευτική απαίτηση «να μάθουν πώς να μαθαίνουν». Κατά συνέπεια προκρίνεται η ευρετική – ανακαλυπτική μέθοδος κατασκευής της γνώσης που θα υλοποιηθεί μέσα από την ομοδοσυnergατική μάθηση.

Οι ομάδες ορίζουν τους ρόλους των μελών τους (χειριστής η/υ, συντονιστής κ.λπ.) και εργάζονται πάνω σε συγκεκριμένο υλικό (κείμενα, πηγές, εικόνες, διαγράμματα, χάρτες κ.λπ.) κρατώντας σημειώσεις, καταθέτοντας απορίες, απαντώντας σε ερωτήματα και γενικά συγκροτώντας σε ενιαίο περίπου σώμα το προϊόν της δουλειάς τους. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη φάση αυτή είναι να παρακολουθεί την ομάδα, να ενθαρρύνει δίνοντας οδηγίες, να επιλύει απορίες, να διαχειρίζεται το χρόνο κ.λπ.

Οι ομάδες *ανακοινώνουν τα συμπεράσματα* στα οποία κατέληξαν και προβαίνουν στη στοχαστική ερμηνεία τους, κάνοντας συνοψίσεις και αναζητώντας συνδέσεις, προεκτάσεις κ.λπ.

Στόχος είναι να εμπλακούν προσωπικά σε κοινό προβληματισμό, να κινητοποιηθούν και να αναπτύξουν νοητικές διεργασίες, προκειμένου να δώσουν λύσεις στη διάρκεια συζήτησης με ολόκληρη την τάξη ή στη διάρκεια μιας διάλεξης. Οι μαθητές παράγουν ερωτήσεις, παραδείγματα ή απαντήσεις, καλούνται να επανεξετάσουν, να συνοψίσουν, να συζητήσουν, να υποβοηθήσουν ο ένας τον άλλον ή να δημιουργήσουν κάτι μαζί. Η μάθηση οικοδομείται λοιπόν κοινωνικά και ιδιοσυγκρασιακά, δεν έχει όμως στατικό χαρακτήρα, πρέπει να χρησιμοποιείται από το άτομο, κριτικά για την κατανόηση της πραγματικότητας και των κοινωνικών

δομών που τη συνιστούν (Ματσαγουράς 1999) και ταυτίζεται με το διαρκώς ζητούμενο, την κατανόηση του εσωτερικού κόσμου των μαθητών, την αυτογνωσία των εκπαιδευτικών, την αναζήτηση του κατάλληλου κάθε φορά πλαισίου μάθησης, που συνδέεται με την εμπειρία και τη ζωή.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε τέτοιες συνθήκες μάθησης είναι εντελώς διαφορετικός, υποστηρικτικός, ενθαρρυντικός, όχι πάντως ο αποκλειστικός φορέας της γνώσης. Ακόμη, είναι ο ερευνητής που μαζί με τους μαθητές του θα προβληματιστεί για τη φύση της γνώσης και της διδασκαλίας, θα αντιμετωπίσει δυσκολίες, θα αξιοποιήσει κάθε απροσδόκητη περίπτωση που θα δημιουργηθεί. Μια τέτοια θεώρηση, χωρίς να αγνοεί στόχους και προθέσεις, προωθεί τη *χειραφέτηση* του εκπαιδευτικού, διευκολύνει την *επίτευξη κοινωνικής αλλαγής*, προάγει την *εσωτερική δυναμική του επαγγέλματος* και συνεισφέρει στον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης (Ξωχέλλης 2005).

Η εφαρμογή του ανωτέρω σεναρίου υπήρξε μια κοπιώδης εργασία για τον εκπαιδευτικό που ήθελε στοιχειωδώς να σεβαστεί τον εαυτό του, καθώς προσέκρουε στις παθογένειες του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί το Γενικό Λύκειο τα τελευταία χρόνια. Η παιδευτική διαδικασία ακυρώνεται παντελώς από τη στιγμή που θα ανακοινωθεί η ημερομηνία διεξαγωγής των πανελλαδικών εξετάσεων, οπότε ένας σημαντικός αριθμός μαθητών απουσιάζει κάθε φορά από την τάξη. Υπήρξαν μάλιστα φορές που στο τμήμα προσέρχονταν δύο ή τρεις μαθητές. Προς την ίδια κατεύθυνση συνηγορεί το γεγονός ότι τα μαθήματα γενικής παιδείας συνήθως, λόγω του προγράμματος, τοποθετούνται μετά τα μαθήματα κατεύθυνσης, οπότε παρατηρείται το φαινόμενο μαθητές να προσέρχονται κανονικά τις πρώτες ώρες και να φεύγουν κατόπιν, για να διαβάσουν, όπως λένε ή για να πάνε φροντιστήριο, αφού πολλά λειτουργούν και τις πρωινές ώρες του σχολείου.

Η εφαρμογή προσέκρουσε ακόμη στο γεγονός ότι το κεφ. 40 με βάση τον αριθμό της απώλειας διδακτικών ωρών για διάφορους λόγους που υπαγορεύονται από τη σχολική πρακτική είναι το τελευταίο ουσιαστικά κεφάλαιο που διδάσκεται από

την ύλη του Επιταφίου. Αυτό σημαίνει πρακτικά ότι δεν ήταν δυνατό να διδαχθεί πριν από τις αρχές Απριλίου.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ - ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

1. Να αντιληφθούν τη σημασία της συμμετοχής στα κοινά.
2. Να αναγνωρίσουν πως «κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις» και να εθιστούν στη μη επιφανειακή προσέγγιση των πραγμάτων αλλά στη σφαιρική και πολυεπίπεδη αντιμετώπισή τους.

Γνώσεις για τη γλώσσα

1. Να ασκηθούν στην αναγνώριση των εκφραστικών μέσων της βραχυλογίας και των αντιθέσεων.
2. Να διακρίνουν τις επιμέρους αρετές των Αθηναίων.
3. Να μπορούν να παράγουν προφορικό προσχεδιασμένο λόγο σε συγκεκριμένο πλαίσιο.

Γραμματισμοί

1. Να αξιοποιούν τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.
2. Να ασκηθούν στη σύγκριση κειμένων, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων.
3. Να εξοικειωθούν με τα σώματα κειμένων και να ανιχνεύουν παραδείγματα μέσα από τα αυθεντικά συμφραζόμενα.
4. Να ασκηθούν στον διάλογο, στην κριτική αποτίμηση πηγών διαφορετικού είδους για την εξαγωγή συμπερασμάτων και στην παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.
5. Να εθισθούν σε διαδικασία ελέγχου των έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.
6. Να αντλούν από τον πνευματικό πολιτισμό, αρχαίο και νεότερο, ερεθίσματα για την κριτική αντιπαράθεση με το σύγχρονο περιβάλλον.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Γίνεται προετοιμασία στην τάξη σε σχέση με το περιεχόμενο του κεφαλαίου και την ανακεφαλαίωση των στοιχείων που έχουν ήδη διδαχθεί, προκειμένου να συνδυαστούν με τα επόμενα. Ακολουθεί συζήτηση γύρω από τις αρχές της δημοκρατίας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με τους στόχους διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ευελπιστούμε ότι η εισαγωγή των ΤΠΕ σε ένα τέτοιο μάθημα θα συμβάλλει θετικά, ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών και θα τους εμπλέξει δημιουργικά σε δραστηριότητες διερευνητικού τύπου. Επίσης, θα συντελέσει στη δημιουργία κριτικών υποκειμένων που θα διαθέτουν την υποδομή, ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εποχής.

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

1^η ώρα στο εργαστήριο πληροφορικής

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες εργάζονται για το εισαγωγικό φύλλο εργασίας, εκτελώντας συγκεκριμένες δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, εισέρχονται στον ιστότοπο της Πύλης για την ελληνική γλώσσα, εντοπίζουν το κεφάλαιο 40 και κατόπιν με βάση τα στοιχεία της μετάφρασης αποδελτιώνουν σε πίνακα τα χαρακτηριστικά των Αθηναίων που περιέχονται σε αυτό. Είναι σαφές ότι με τη δραστηριότητα αυτή επιχειρείται η ενεργοποίηση της αφαιρετικής και κριτικής ικανότητας των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν αβασάνιστες γνώμες που έχουν σχηματιστεί από τα προηγούμενα μαθητικά τους χρόνια. Κατόπιν τους ζητείται να επιχειρηματολογήσουν για το στοιχείο του ήθους των Αθηναίων που θεωρούν σημαντικό. Η σύγκριση με τη Σπάρτη που διατρέχει όλο τον Επιτάφιο δεν θα μπορούσε λοιπόν να παραβλεφθεί κι εδώ. Είναι γεγονός ότι η Σπαρτιατική κοινωνία ασκεί μεγάλη έλξη στους μαθητές και κυκλοφορούν μεταξύ

τους πολλά ιδεολογήματα και στρεβλώσεις που προέρχονται κυρίως από το διαδίκτυο και τη χολιγουντιανή απόδοση της Σπάρτης με τη γνωστή ταινία 300. Επιδιώκουμε λοιπόν να ανατρέξουν σε συγκεκριμένους ψηφιακούς πόρους, ώστε να ανακατασκευάσουν αυτή την εικόνα, να εντοπίσουν τις διαφορές των δύο χαρακτήρων και να οδηγηθούν τελικά στην ενσυναίσθηση, επιλέγοντας το ήθος που θεωρούν ότι τους αντιπροσωπεύει.

Την πρώτη ώρα από το σύνολο των είκοσι πέντε μαθητών/τριών του τμήματος προσήλθαν οι δέκα, εκ των οποίων οι τρεις ενδιαφέρονται για την απόκτηση απολυτηρίου ενδοσχολικού τύπου, προκειμένου να ακολουθήσουν σχολές του ΟΑΕΔ (μια από τις αρρυθμίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος). Η επίδοση όλων τους είναι μέτρια αλλά η σχέση τους με τις τεχνολογίες σχετικά καλή, ενώ στο ίδιο τμήμα είναι γνωστό το ηλεκτρονικό περιβάλλον της Πύλης, η ανίχνευση και η αξιολόγηση στοιχείων από το διαδίκτυο. Χωρίζονται σε δύο ομάδες των τριών και μία των τεσσάρων ατόμων. Στην ομάδα αυτή υπάρχει κι ένας μαθητής με δυσλεξία που εξετάζεται προφορικά κι έχει σοβαρό πρόβλημα κατανόησης και έκφρασης. Ανταποκρίνονται με σχετική επιτυχία στην πρώτη δραστηριότητα, καθώς είναι μηχανιστικού τύπου. Δεν μπορούν, ωστόσο, να δώσουν ένα δικό τους χαρακτηριστικό επίθετο για τους Αθηναίους. Στη δεύτερη δραστηριότητα η ανταπόκρισή τους ήταν περιορισμένη, καθώς εμφανίζουν αδυναμία τεκμηρίωσης απόψεων. Αναφορικά με τις επόμενες δραστηριότητες σταθερή είναι η προτίμησή τους στη Σπάρτη, που αναπαράγεται από χολιγουντιανά στερεότυπα, ενώ βλέπουν θετικά και την «ανειμένη δίαιτα» των Αθηναίων, χωρίς να είναι σε θέση να προβούν σε ουσιαστικές συγκρίσεις.

2η ώρα

Το επόμενο φύλλο εργασίας αναφέρεται στην εικόνα της πόλης και στόχος είναι να καταδειχθούν η «φιλοκαλία» και η «ευτέλεια» ως αρετές του κλασικού ανθρώπου αλλά και η ρητορική υπερβολή που σχετίζεται με την παρουσίαση των στοιχείων αυτών.

Την ώρα αυτή προσήλθαν στην τάξη 12 μαθητές/τριες, αρκετοί από τους οποίους δεν είχαν συμμετάσχει στο μάθημα την προηγούμενη ώρα. Δόθηκαν εκ νέου διευκρινίσεις για τη διαδικασία, συζητήθηκαν κάποιες από τις παρατηρήσεις της προηγούμενης φοράς και χωριστήκαμε σε τέσσερις ομάδες των τριών ατόμων, για να ξεκινήσουμε το δεύτερο φύλλο εργασίας. Η διαδικασία δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Στόχος του φύλλου εργασίας ήταν να γίνει κατανοητό ότι ο αριθμός και η πολυτέλεια των οικοδομημάτων της κλασικής Αθήνας δεν συνάδει με τα λεγόμενα του Περικλή που φιλοδοξεί να δώσει μια ιδεατή εικόνα. Οι μαθητές περιηγήθηκαν στις ιστοσελίδες αλλά δεν κατέληξαν σε γραπτό κείμενο, ενώ η εξαγωγή συμπερασμάτων έγινε μετά από προφορική συζήτηση στην οποία η διδάσκουσα είχε εξαιρετικά καθοδηγητικό ρόλο.

3η ώρα

Το αθηναϊκό πολίτευμα

Οι μαθητές ξεκινούν διερευνώντας τον όρο «απράγμων», έτσι ώστε να κατανοήσουν τη σημασία της προσωπικής συμμετοχής για το δημοκρατικό πολίτευμα. Για να επιτευχθεί η μεγαλύτερη συμμετοχή των μαθητών, τους ζητείται να κατασκευάσουν διαδικτυακά αφίσσα ευαισθητοποίησης για τη συμμετοχή στα κοινά, όπου θα ενσωματώνουν όσα λέει ο Περικλής. Με τον τρόπο αυτό θα συνειδητοποιήσουν ότι τα αρχαία ελληνικά κείμενα είναι ζωντανά και μπορούν να σχολιάσουν και τη σημερινή πραγματικότητα. Η επόμενη δραστηριότητα επιχειρεί να συνδέσει τη μετατροπή της πολιτικής σε επάγγελμα με την παρακμή της δημοκρατίας. Αρχικά συλλέγουν στοιχεία σχετικά με τους μισθούς των δημόσιων αρχόντων και κατόπιν παρακολουθούν ένα βίντεο από την παράσταση των Αχαρνών (ΚΘΒΕ, 2010), όπου ο Δικαιόπολις περιγράφει τη ζοφερή κατάσταση της Αθήνας του Πελοποννησιακού πολέμου. Το ζητούμενο είναι να καταλήξουν οι μαθητές σε συμπεράσματα σχετικά με τις αδυναμίες της αθηναϊκής δημοκρατίας.

Στην τάξη ήταν παρόντες επτά μαθητές. Χωρίστηκαν σε δύο ομάδες και ξεκινήσαμε με την εκπόνηση των δραστηριοτήτων. Δυσκολεύτηκαν αρκετά στη σύνταξη του λήμματος, η οποία στην αρχή φαινόταν μια μέτριας δυσκολίας

δραστηριότητα. Η επιδίωξη ήταν να κάνουν κάτι περισσότερο από μια απλή «αντιγραφή» κι «επικόλληση», το επίπεδο των μαθητών, όμως, δεν επέτρεψε περισσότερα. Η παρακολούθηση του αποσπάσματος από την κωμωδία του Αριστοφάνη πυροδότησε τη συζήτηση γύρω από τη σημερινή πολιτική κατάσταση για τον χρηματισμό και τη διαφθορά των δημόσιων αρχόντων. Ο λόγος που παρήχθη ήταν περισσότερο περιγραφικός και λιγότερο σχολιαστικός-αιτιολογικός

4^η ώρα

Η συμπεριφορά των Αθηναίων προς τους συμμάχους

Οι μαθητές διερευνούν τη μετατροπή της αθηναϊκής συμμαχίας σε ηγεμονία εντοπίζοντας τους παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτό. Κατόπιν, μελετούν τον διάλογο Αθηναίων - Μηλίων που παραθέτει ο ίδιος ο Θουκυδίδης, ένα ασυνήθιστο απόσπασμα γραμμένο σε μορφή που θυμίζει θεατρικό έργο. Σε αυτό αναδεικνύεται καθαρά ο ιμπεριαλιστικός κυνισμός των Αθηναίων που αρνούνται το δικαίωμα αυτοδιάθεσης ή τουλάχιστον ουδετερότητας στους Μηλίους. Τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνουν οι μαθητές είναι διαμετρικά αντίθετα με όσα ο Περικλής παραθέτει, πράγμα που παραπέμπει και στην άλλη όψη του νομίσματος. Κατόπιν, μελετούν ένα άρθρο του καθηγητή αρχαιολογίας, Μ. Τιβέριου, και συγκεντρώνουν τα συμπεράσματά τους σε ένα τελικό κείμενο με τον τίτλο «Αλήθειες και ψεύδη για τη σχέση των Αθηναίων με τους συμμάχους τους».

5^η ώρα

Όλα όσα διερευνήθηκαν παραπάνω θα συνοψιστούν και θα καταλήξουν σε ένα άρθρο με τίτλο: «Οι δύο όψεις της Αθηναϊκής δημοκρατίας».

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εισαγωγικό φύλλο εργασίας

1. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [πύλης για την Ελληνική γλώσσα](#) και ακολουθώντας τη διαδρομή: Αρχαία ελληνικά, Εργαλεία, Κατάλογος κειμένων, να εντοπίσετε το κεφ.40. Να ανοίξετε και να μελετήσετε τις δύο παρατιθέμενες μεταφράσεις του Ε. Βενιζέλου και του Ε. Λαμπρίδη. Κατόπιν να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες, στη μια εκ των οποίων θα αποδελτιώσετε το σημείο του κειμένου στο οποίο αναφέρεται συγκεκριμένο χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων, η μετάφρασή του, ένα δικό σας επίθετο ή φράση που θα το αποδίδει.
2. Από τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώσατε να επιλέξετε αυτό που, κατά την κρίση σας, είναι περισσότερο σημαντικό και να επιχειρηματολογήσετε για την επιλογή σας σε μια παράγραφο 120 λέξεων.
3. Σε αρκετά σημεία του λόγου μέχρι τώρα ο ρήτορας προβαίνει σε ανοικτές ή συγκαλυμμένες συγκρίσεις με τη μεγάλη αντίπαλο των Αθηναίων, τη Σπάρτη. Θυμηθείτε όσα συζητήθηκαν στα κεφ.37 και κεφ. 39.

Να περιηγηθείτε στις παρακάτω ιστοσελίδες που αναφέρονται στην αρχαία Σπάρτη.

<http://www.spartans.gr>

<http://www.sikyon.com/>

Να δείτε ένα από τα παρακάτω βίντεο, διάρκειας 18 λεπτών το καθένα, που επίσης αναφέρονται στην αρχαία Σπάρτη. Η επιλογή είναι δική σας, τα στοιχεία που δίδονται είναι παρόμοια.

http://www.youtube.com/watch?v=0bYXbC8_OIQ

<http://www.youtube.com/watch?v=r5ehowcKpυM>

Αφού λάβετε υπόψη τα στοιχεία που συγκεντρώσατε για τον χαρακτήρα των Αθηναίων στην πρώτη δραστηριότητα και το υλικό που συλλέξατε για την αρχαία Σπάρτη να παρουσιάσετε σε ένα κείμενο δύο παραγράφων τις διαφορές στο ήθος των πολιτών των δύο πόλεων, εστιάζοντας την προσοχή σας στα στοιχεία που αναφέρονται στο κεφ.40.

Αν υποθέταμε ότι με μια μηχανή του χρόνου μεταφερόμασταν στο παρελθόν σε ποια από τις δύο πόλεις νομίζατε ότι θα ταίριαζε περισσότερο στο χαρακτήρα σας να ζείτε; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο που δεν θα ξεπερνά τα τρία λεπτά για τον καθένα.

Φύλλο Εργασίας 1

Η εικόνα της πόλης

«Αγαπούμε δηλαδή την ομορφιά, χωρίς να τη συγχέουμε με την πολυτέλεια, και κυνηγούμε τη γνώση και τη σοφία, χωρίς για τούτο να χάνουμε τον αντρισμό μας, γιατί χρησιμοποιούμε τα πλούτη μας μάλλον σαν ευκαιρία για έργα παρά για καυχησιάρικα λόγια».

1. Να εισέλθετε στην ψηφιακή βιβλιοθήκη του [Περσέα](#), να εντοπίσετε το έργο του Θουκυδίδη και με τη βοήθεια του λεξικού Liddell-Scott να προσδιορίσετε τη σημασία των παρακάτω λέξεων: «φιλοκαλούμεν», «ευτελείας».

2. Να ανατρέξετε στις παρακάτω υπερσυνδέσεις:

<http://www.youtube.com/watch?v=7YDKTLQSS8M>

<http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/>

http://www.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_2.aspx

Στον πρώτο, θα έχετε την ευκαιρία να παρακολουθήσετε μια εντυπωσιακή ανακατασκευή του Παρθενώνα, στον δεύτερο, θα αντλήσετε πληροφορίες και υλικό για την πολιτισμική ακτινοβολία των Αθηνών την εποχή του Περικλή και στον τρίτο, θα δείτε αναλυτικά τα αρχιτεκτονήματα της πόλης των Αθηνών της κλασικής περιόδου.

3. Αφού λάβετε υπόψη σας όλα τα παραπάνω, καθώς και όσα λέγονται από τον Περικλή στον Επιτάφιο, θα γράψετε τα συμπεράσματά σας σε ένα άρθρο με τίτλο: «Ευτέλεια, απλότητα και υπερβολή στην Αθήνα του Περικλή».

Φύλλο Εργασίας 2

Η λειτουργία του πολιτεύματος

«Και νοιάζονται οι ίδιοι άνθρωποι και τις ιδιωτικές τους δουλειές και τα πολιτικά, και, ενώ άλλοι σε άλλα επαγγέλματα απασχολούνται, όμως, γνωρίζουν όλοι τα πολιτικά ζητήματα κατά βάθος, γιατί μόνον εμείς θεωρούμε όποιον δεν ανακατεύεται σε αυτά, όχι σαν άνθρωπο που κοιτάζει τη δουλειά του, αλλά σαν άνθρωπο άχρηστο· και οι ίδιοι άνθρωποι κρίνουνε για τις πολιτικές πράξεις και προσπαθούν να επινοήσουνε σωστές λύσεις για τα πολιτικά ζητήματα»

1. Να αναζητήσετε τον τύπο «απράγμονες» στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής του Τριανταφυλλίδη που θα βρείτε στον ιστότοπο της Πύλης. Να εισέλθετε στην παρακάτω ιστοσελίδα, όπου μεταξύ άλλων νομικών όρων που αφορούν το αθηναϊκό πολίτευμα ανιχνεύεται ο τύπος «απράγμων» http://www.stoa.org/projects/demos/article_law_glossary?page=9&greekEncoding.

Από την ψηφιακή βιβλιοθήκη του [Περσέα](#) να ανιχνεύσετε στο λεξικό Liddell-Scott τη σημασία της λέξης απράγμων, αφού ανατρέξετε και στα κείμενα που παρατίθενται εκεί.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω :

- α. Να συντάξετε ερμηνευτικό λήμμα για τη λέξη κατάλληλο να δημοσιευθεί σε ηλεκτρονικό λεξικό.
  - β. Να εξηγήσετε, γιατί η απραγμοσύνη δεν θεωρείται χαρακτηριστικό του Αθηναίου πολίτη σε ένα σύντομο κείμενο 150 λέξεων.
2. Λαμβάνετε μέρος σε μια εκστρατεία ευαισθητοποίησης των συμμαθητών σας για συμμετοχή στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η μαθητική κοινότητα. Αναλαμβάνετε να κατασκευάσετε με όποιο ηλεκτρονικό μέσο επιθυμείτε ή γνωρίζετε καλύτερα τη χρήση του (π.χ. nuvox, prezi, movie maker) μια αφίσα παρακίνησης, στην οποία θα αξιοποιήσετε όσα γράφει εδώ ο Θουκυδίδης και η οποία θα αναρτηθεί στο blog του σχολείου.
  3. Να ανατρέξετε στην παρακάτω ιστοσελίδα που αφορά τη δημόσια οικονομική πολιτική της Αθήνας

http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/economy/400civil_misthoi.html.

Να

παρακολουθήσετε το παρακάτω βίντεο από την κωμωδία του Αριστοφάνη «Αχαρνής» http://www.youtube.com/watch?v=qxnbVXWX_uk, όπου ο Δικαιόπολις καυτηριάζει την απροθυμία των βουλευτών να πάρουν αποφάσεις για τον πόλεμο και στηλιτεύει τη διαφθορά.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω θα προετοιμάσετε τα κύρια σημεία μιας ομιλίας που θα διαρκεί επτά λεπτά και θα αναφέρεται στα μελανά σημεία του αθηναϊκού πολιτεύματος.

Φύλλο Εργασίας 3

Η συμπεριφορά απέναντι στους συμμάχους

«Και είμαστε αντίθετοι προς τους περισσότερους και στις καλές μας πράξεις, γιατί δεν κάνομε φίλους εκείνους που μας ευεργετούν, αλλά εκείνους που ευεργετούμε εμείς. Πιο σίγουρος φίλος είναι όποιος έχει κάνει το καλό, έτσι ώστε να το διατηρεί σαν χρέος από τον άλλον με την καλή του προαίρεση σε εκείνον που αυτός την έδωσε. Εκείνος όμως, που χρωστάει αντίχαρη, δεν είναι τόσο πρόθυμος, ξέροντας πως θ' ανταποδώσει μια παλιά γενναιοψυχία, κι όχι, για να του χρωστούνε χάρη, αλλά σαν χρέος. [2.40.5] Και μόνοι εμείς παρέχομε την ευεργετική μας βοήθεια χωρίς δισταγμό στηρίζοντάς την όχι στον υπολογισμό του συμφέροντος, αλλά από πίστη στην ελευθερία.»

1. Σταδιακά η Δηλιακή συμμαχία μετατράπηκε σε Αθηναϊκή ηγεμονία .Να εισέλθετε στην παρακάτω ιστοσελίδα <http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/politics/210years50.html> και ανοίγοντας όλους τους υπερδεσμούς που εμφανίζονται να αποδελτιώσετε τους παράγοντες που οδήγησαν στην κυριαρχία των Αθηναίων.
2. Να εισέλθετε στον ιστότοπο <http://www.mikrosapoplous.gr/thucy/vivlia/contents.htm>, να εντοπίσετε και να μελετήσετε τη μετάφραση του Ελ. Βενιζέλου στον διάλογο Αθηναίων - Μηλίων. Κατόπιν, να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες εκ των οποίων στην πρώτη θα φαίνεται το σημείο του κειμένου, στη δεύτερη, η μετάφρασή του και στην τρίτη, ένα δικό σας χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων. Να συγκρίνετε τον πίνακα με εκείνον που δημιουργήσατε στο εισαγωγικό φύλλο εργασίας.
3. Να διαβάσετε το κείμενο <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=149992>. Πρόκειται για ένα άρθρο του καθηγητή αρχαιολογίας Μ. Τιβέριου σχετικά με τη συμπεριφορά των Αθηναίων στο απόγειο της δύναμής τους. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα της δραστηριότητας 2, όσα διαβάσατε και τα λεγόμενα του Περικλή να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα κείμενο με τίτλο: «Αλήθειες και ψεύδη για τη σχέση των Αθηναίων με τους συμμάχους τους».

Επιλογικό φύλλο

1. Να αναζητήσετε στο λεξικό του Τριανταφυλλίδη που θα βρείτε στον ιστότοπο [της Πύλης](#) τη σημασία της λέξης «βραχυλογία». Κατόπιν να κάνετε «αποστολή στα σώματα» και να διαβάσετε τις δύο αναφορές που προκύπτουν. Τέλος, να εντοπίσετε και να αποκαταστήσετε τις βραχυλογίες με διαφορετικό χρώμα στο κείμενό μας, αφού το αντιγράψετε και το επικολλήσετε στο Word.
2. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [Πύλης](#) για την Ελληνική γλώσσα και ακολουθώντας τη διαδρομή: Αρχαία ελληνικά, Εργαλεία, Κατάλογος κειμένων να εντοπίσετε το έργο του Ισοκράτη, «Πανηγυρικός». Να μελετήσετε από τη μετάφραση του Μπατζάκου το τμήμα 4.100-109. Να συγκεντρώσετε σε πίνακα τις ομοιότητες και διαφορές των δύο κειμένων.
3. Αφού λάβετε υπόψη σας όλα όσα μελετήσαμε να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα άρθρο με τίτλο: «**Οι δύο όψεις της Αθηναϊκής δημοκρατίας**».

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να επεκταθεί και να εμπλουτισθεί με την παρεμβολή άλλων αρχαίων κειμένων που σχετίζονται με το δημοκρατικό πολίτευμα είτε θεωρητικά (π.χ. Αριστοτέλης Πολιτικά, Πλάτων, Πρωταγόρας) είτε αποτυπώνουν την αντιμετώπιση του πολιτεύματος και των θεσμών από τους απλούς πολίτες (π.χ. κωμωδία, ρητορικοί λόγοι), ώστε να δοθεί μια πιο σφαιρική εικόνα. Επίσης, οι μαθητές θα μπορούσαν με την καθοδήγηση του καθηγητή τους να δημιουργήσουν ένα ηλεκτρονικό φόρουμ διαλόγου σχετικά με τη συμμετοχική δημοκρατία. Ο ρόλος του καθηγητή στην περίπτωση αυτή θα συνοψιζόταν στην επιλογή συγκεκριμένων αρχαιοελληνικών κειμένων που θα αποτελούσαν τη βάση της διαδικτυακής συζήτησης.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Σκόπιμα οι δραστηριότητες που επιλέγονται είναι λίγες στον αριθμό, για να μπορούν να υλοποιηθούν και να παρουσιαστούν σε μια διδακτική ώρα, έτσι ώστε να υπάρχει σχετική αυτοτέλεια με δεδομένο το γεγονός ότι το μάθημα διδάσκεται για μια ώρα εβδομαδιαίως. Το πρόβλημα του διαθέσιμου και διατιθέμενου χρόνου εξακολουθεί να αποτελεί δυσκολία στην εφαρμογή παρόμοιων σεναρίων. Επίσης, μια ανακολουθία αποτελεί το γεγονός ότι αφιερώνουμε περισσότερες από τις προβλεπόμενες από το αναλυτικό πρόγραμμα διδακτικές ώρες για τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας και τέλος πρέπει να συνεκτιμηθεί και η κόπωση των μαθητών από την ενασχόληση με το ίδιο αντικείμενο.

Συνολικές παρατηρήσεις: Από την εφαρμογή δύο σεναρίων κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2012-13 στο μάθημα «Θουκυδίδη, Περικλέους Επιτάφιος» μπορούμε να καταθέσουμε τα εξής: Αν το μάθημα εξακολουθεί να διδάσκεται για μια ώρα εβδομαδιαίως η εφαρμογή σεναρίων που καλύπτουν συνολικά πέντε ή και περισσότερες ώρες είναι μάλλον ανεδαφική. Αυτό, γιατί και ο χρόνος δεν επαρκεί, «απλώνεται» το αντικείμενο πάρα πολύ, οι μαθητές έχουν την αίσθηση ότι δεν

προχωρούν και τελικά τα αποτελέσματα είναι πολύ χαμηλότερα των προσδοκιών όλων.

Πολύ χρήσιμη θα ήταν επίσης η μετακίνηση του διδακτικού αυτού αντικειμένου σε άλλη τάξη, ώστε να μπορούν να εργάζονται οι μαθητές αποφορτισμένοι από την πίεση των εξετάσεων.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρμάζης Ν. Δ. 1999. Διδακτική των αρχαίων ελληνικών. Από την παράδοση στην ανανέωση της διδακτικής μεθόδου. Εκδόσεις Πατάκη.

Κουτσογιάννης Δ. 2008. Διδακτική Φιλολογικών μαθημάτων και ΤΠΕ στο Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση εκπαιδευτικών. Πάτρα.

Ματσαγγούρας, Η. 1999. *Θεωρίες Μάθησης*. Αθήνα: Gutenberg.

Ξωχέλλης, Π. 2005. *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω.